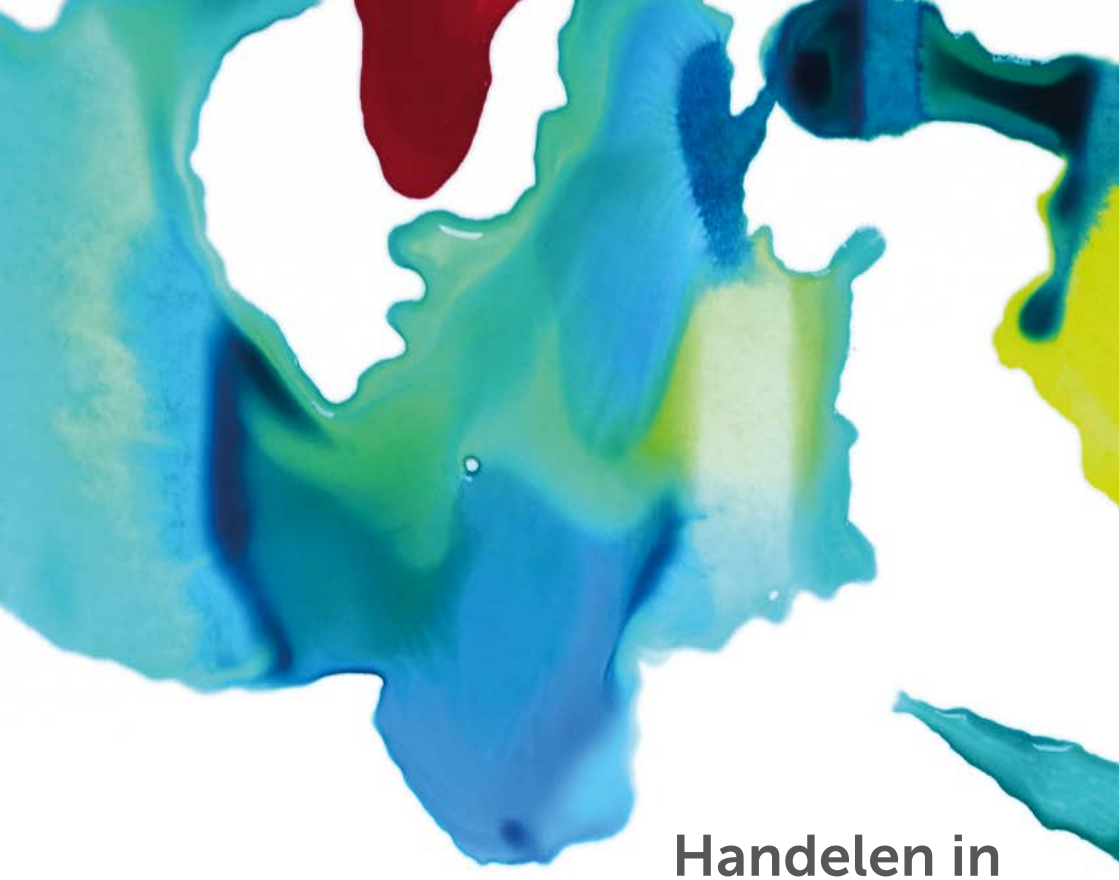

Handelen in het hier en nu

De creatieve grondhouding van de leerkracht

Werkboek

Onderstaande theorie komt uit de scriptie *'Handelen in het Hier en Nu'* van Salomé Nobel. In deze bundel is alleen de kern opgenomen. Lezers die gebruik willen maken van de theorie, verzoeken we om terug te gaan naar het origineel. ***Handelen in het Hier en Nu*** ©2019 by Salomé Nobel is licensed under Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International

Wat is een creatieve grondhouding?

Een fysieke, mentale en creatieve staat van zijn, die een leerkracht in staat stelt om bewuste keuzes te maken over zijn handelen. Deze keuzes komen voort uit de verbale of non-verbale interactie tussen leerkracht en leerling van dat specifieke moment en zorgen dat de leerling in een creatieve flow komt of blijft. ***(Nobel, 2019)***

Er zijn vijf onderdelen die samen de creatieve grondhouding vormen, met bijbehorende vaardigheden.

- In het **'hier en nu'** zijn, mentaal en fysiek: bewustzijn van lichaam, zintuigen en ademhaling, durven loslaten, omgaan met het niet-weten, niet oordelen, open vragen stellen, de ander in zijn geheel zien, aandachtige betrokkenheid.

- Kunnen en durven **improviseren**: verbeeldingskracht, open-ended (er is geen vaststaand eindproduct), samenspel met de leerling, 'Ja! En..'-zeggen, plezier, lef, fouten maken, vertrouwen.

- **Enthousiasme**: je eigen creatieve vermogen inzetten: inspireren van de ander en jezelf, divers creatief gedrag tonen, vanuit esthetisch perspectief de wereld in kijken, nieuwsgierigheid.

- **Zelfbewustzijn**: continu reflecteren: veranderen van het 'didactisch contract' (het principe dat leerlingen het goede antwoord proberen te geven op de vraag die de leerkracht stelt, waarvan ze weten dat de leerkracht het antwoord weet), op jezelf en de situatie reflecteren, liefdevolle vriendelijkheid naar jezelf en de ander, flexible purposing (het verschuiven van je doelen terwijl je midden in het werkproces zit), growth mindset ontwikkelen.

- **Kennis** van deelaspecten van creatief vermogen/ creatief gedrag: creatief gedrag (h)erkennen als waardevol, stralen van de Diamant en bijbehorende vaardigheden kennen.

Hier & Nu

In het 'hier en nu' zijn, mentaal en fysiek: bewustzijn van lichaam, zintuigen en ademhaling, durven loslaten, omgaan met het niet-weten, niet oordelen, open vragen stellen, de ander in zijn geheel zien, aandachtige betrokkenheid.

In het moment zijn en je aandacht volledig op één ding richten, zo makkelijk is dat nog niet. En met alles wat er op je afkomt online en offline lijkt het alleen maar moeilijker te worden. Aanwezig zijn: mentaal en in je lijf, observerend en zonder oordeel is de ingang tot het kunnen inzetten van aandachtige betrokkenheid.

Hoe kan je verstilling en aandacht door de dag heen terug laten komen?

OEFENING MET DE KLAS

Drie keer even niks.

Laat iedereen goed rechtop zitten, voeten op de grond en de rug recht, doe zelf mee. Adem drie keer bewust in en uit.
Ontspan je voorhoofd en ogen, buik en je handen. Je rug en je kaak. Wat valt je op?
Doe dit twee keer op een dag.

OEFENING VOOR JEZELF

Jezelf verwennen

Wat helpt jou om te ontspannen in een hectische dag? Gun jezelf vandaag vijf minuten om dat daadwerkelijk te doen.

OEFENING

Voeten als basis

Je voeten zijn 'je geliefde' vandaag, geef ze zoveel mogelijk aandacht. Wees je bewust van je voeten, masseer ze, laat ze dansen/ huppelen/ de grond voelen.

OEFENING MET HET TEAM

Uitproberen

Probeer één van onderstaande dingen in een vergadering of gesprek uit:

- één minuut stilte houden voordat we beginnen.
- eerst teruggeven wat we hoorden ipv meteen commentaar te geven of vragen af te vuren?
- wandelend overleggen?
- tijdens een brainstorm of ontwikkelen van een les, op één blaadje werken in plaats van ieder op een eigen.
- even een stilte inlassen en ieder even nadenken/schrijven/tekenen over wat we nu in ons hoofd hebben?

OEFENING

Tik, Tik, Wie ben ik?

Spelers zitten in een kring. Een speler gaat in de kring zitten en krijgt blinddoek om. Daarna wijst de begeleider een andere speler aan. Die gaat stilletjes achter de geblinddoekte speler staan en tikt hem om de schouder met de tekst "tik tik tik, wie ben ik?". De geblinddoekte probeert dan te raden wie het is. De kinderen zullen al snel hun stem gaan verdraaien, wat het spel vanzelf moeilijker (en leuker) maakt. Variatie: Hoeveel kinderen staan er achter je? Wijs een aantal kinderen aan die zo zachtjes mogelijk achter de geblindoekte speler gaan staan. Die moet raden hoeveel leerlingen achter hem staan.

(AAN)TEKENINGEN

Improviseren

Kunnen en durven improviseren: verbeeldingskracht, open-ended (er is geen vaststaand eindproduct), samenspel met de leerling, 'Ja! En..'-zeggen, plezier, lef, fouten maken, vertrouwen.

Een creatieve ontdekkingsreis heeft geen vaste bestemming. Verbeeldingskracht, fouten durven maken en vertrouwen zijn belangrijke reisbenodigdheden. Zodat je kunt en durft te improviseren.

Hoe flexibel ben jij?
Kun en durf je te improviseren?
Krijgen je leerlingen hier ruimte voor?

OEFENING MET DE KLAS

Om en om een zin

Laat je leerlingen in groepjes samen een verhaal maken door om en om een zin te zeggen.

- Geef ze of - een locatie (restaurant, lift, schip, winkel, etc.)
- Of - een wie (trol, een schoen, tandarts, oma, etc.)
- Of - sfeer/ situatie (ongeluk, feest, spannend, etc.)

Benadruk in je uitleg dat ze op elkaars idee moeten doorbouwen. Doe zelf ook mee. Lukt het je om bij het verhaal te blijven, ook al heb je andere dingen in je hoofd?

OEFENING VOOR JEZELF

Schrijf een verhaal

Pak een willekeurig boek, sla het drie keer open. Neem van iedere bladzijde het derde woord op de tweede regel. Schrijf hiermee een kort verhaal.

OEFENING MET HET TEAM

Alle doe- oefeningen die hier staan kun je ook met je team doen, plezier verzekerd! Start je studiedag een keer zo!
Of probeer één van de volgende opties eens uit:

- Zet de volgende projectopening/viering extra theatraal neer, durven jullie over de top?
- Bespreek in (verschillende) tweetallen in je team: twee momenten waarop je vandaag hebt geimproviseerd.
- Was er een moment waar improviseren handig was geweest, maar waar je het niet hebt gedaan?

OEFENING

Dierendocu

Laat je leerlingen een doorgeeftekening maken van een dier. De laatste persoon moet in één minuut improviserend over het dier vertellen *á la Freek Vonk*.

OEFENING

Dansen als..

Zet een lekker muziekje op:
Dans alsof je heel oud bent
Dans alsof niemand je kan zien
Dans alsof je superblij bent
Dans net zoals..... (Een bekend iemand bij-voorbeeld *Donald Duck*/ iemand die kent: je vader) etc..

Laat ook je leerlingen iets verzinnen.

(AAN)TEKENINGEN

Enthousiasme

Je eigen creatieve vermogen inzetten: inspireren van de ander en jezelf, divers creatief gedrag tonen, vanuit esthetisch perspectief de wereld in kijken, nieuwsgierigheid.

Enthousiasme is aanstekelijk. Het inzetten van je eigen creatief vermogen is hiervan een mooi voorbeeld. Dat gaat niet alleen over de vaardigheden waar je wel of niet goed in bent maar ook over creatief denken, oplossingsvaardigheden, lef en over wat jij mooi vindt.

Waar gaan jouw ogen van glimmen?
Wanneer maakt jouw hart een sprongetje?

OEFENING MET HET TEAM

Probeer één van de onderstaande opties uit:

- Schrijf van elke collega op wat diegene kan waar je enthousiast van wordt. Geef dit aan elkaar.
- Laat iemand voor een teamvergadering door de school lopen en tien foto's maken speel dit af in een vergadering en laat je collega's registeren in hun lijf waneer ze enthousiasme ervaren. Waar loop je warm voor?

(AAN)TEKENINGEN

OEFENING MET DE KLAS

Wat wil je leren

Laat verschillende plaatjes zien op het digibord en laat de leerlingen in hun lijf voelen waneer ze enthousiast worden. Laat je leerlingen opschrijven wat ze heel graag willen leren, los van de dagelijkse leerstof. Misschien kan iemand al iets wat hij een ander kan leren?

OEFENING VOOR JEZELF

Mijn creativiteit zit in...

Begin met de zin:
mijn creativiteit zit in...
Kom telkens terug op deze zin. Als je niets meer weet schrijf of teken je dat op, net zolang tot er weer een idee komt. Doe dit tien minuten.

OEFENING

Inspiratiebron delen

Neem één kunstzinnige inspiratiebron (boek/afbeelding van een beeldend kunstwerk/muziekstuk/ filmpje van dans of theaterstuk/trailer van een film/gedicht) mee. Deel deze met de klas of met iemand anders. Vertel kort waarom het je inspireert. Geef de tijd om vragen te stellen of opmerkingen te maken.

Wie is de volgende die een inspiratiebron deelt?

OEFENING

Ontmoeting maken

Laat de leerlingen in tweetallen een begroeting maken waarin zichtbaar is dat je blij bent dat je elkaar ziet en die anders is dan handen schudden. Laat ze minstens vier begroetingen bedenken en daar er één uit kiezen. Laat het zien aan de klas.
Hoe willen ze elkaar morgen begroeten?

Zelfbewustzijn

Continu reflecteren: veranderen van het 'didactisch contract' (het principe dat leerlingen het goede antwoord proberen te geven op de vraag die de leerkracht stelt, waarvan ze weten dat de leerkracht het antwoord weet), op jezelf en de situatie reflecteren, liefdevolle vriendelijkheid naar jezelf en de ander, flexible purposing (het verschuiven van je doelen terwijl je midden in het werkproces zit), *growth mindset* ontwikkelen.

Als je bewust bent van jezelf en wat je meebrengt kan je bewuster keuzes maken in je contact met leerlingen en je begleiding van een creatief proces. Met nieuwsgierigheid naar jezelf kijken, met vriendelijkheid en mildheid als iets (nog) niet lukt en vertrouwen dat je dingen kunt leren.

OEFENING MET DE KLAS

Reflectievragen

Vraag je leerlingen aan het eind van een les, activiteit of dag eens;

- Waar ben je tevreden over?
- Wat had je anders willen doen?
- Had je ergens hulp bij willen hebben?
  Je kan hiervoor ook de reflectiekaartjes van de *Diamantslijper* gebruiken. Of maak samen met je leerlingen een pot vol reflectievragen die je op verschillende momenten kan trekken.

OEFENING VOOR JEZELF

Denkwolkjes

Neem één situatie uit de klas in gedachten. Teken denkwolkjes achter elkaar als een stroom van denken. Schrijf of teken je opeenvolgende gedachten zonder censuur. Vul er minimaal zes. Kijk hoever je komt. Laat de wolken ook weer wegdrijven. Wat voor inzicht gaf deze opdracht je over de achterliggende redenen van jouw handelen als begeleider?

OEFENING MET HET TEAM

Inspireer elkaar

- Deel met je collega's een manier van reflecteren die je met je klas gedaan hebt.
- Evalueer eens op een beeldende manier.
- Gebruik de reflectiemomentjes zoals je het met je klas doet bij je collega's.
- Maak een evaluatie strip met tekstballonnetjes.
- Kader een reflectiemoment af doormiddel van tops en tips.

Als jij een creatieve uitdaging krijgt die je (nog) een beetje spannend vindt, hoe praat je dan in jezelf?

OEFENING

In de huid van een ander

Kruip eens in de huid van een ander. Benoem wat er goed ging alsof je een klasgenootje bent.

OEFENING

Drie gezichtsuitdrukkinggen

Opdracht voor je leerlingen na een (creatief)proces: laat in drie gezichtsuitdrukkinggen zien hoe het ging.

Uit: *De Diamantslijper*

(AAN)TEKENINGEN

Kennis

Kennis van deelaspecten van creatief vermogen/ creatief gedrag: creatief gedrag (h)erkennen als waardevol, stralen van de Diamant en bijbehorende vaardigheden kennen.

Creatief gedrag verstopt zich soms, en laat zich niet altijd herkennen. Het is niet alleen de leerling die met de tong uit de mond zit te tekenen. Het is ook de dromerige blik of die onverwachte invalshoek. Met de fases van een creatief proces in gedachten en met gebruik van de stralen van de Diamant zie je steeds meer.

De vraag is niet: *Hoe creatief ben jij?*
Eerder: *Hoe ben jij creatief?*

OEFENING MET DE KLAS

Denker, Dromer, Doener

Ben jij een denker, een dromer of een doener? Wil jij eerst schetsen of al zoekend maken? Geef een korte opdracht aan de hele klas. Bespreek daarna met de kinderen waar ze zich in herkennen en waar je dat aan ziet.

Kies een opdracht met divers materiaal en inspiratiebronnen om achteraf beter te kunnen kijken waar iemand begint.

OEFENING VOOR JEZELF

Observeer je leerlingen

Waar zie je creatief gedrag, hoe klein ook? Schrijf van elk kind iets op. Soms moet je er wat langer over nadenken. Complimenteer een tijdje bewust zo concreet mogelijk creatief gedrag. Tip: bekijk de stralen van de Diamant/ kaartjes van de Diamantslijper voor een idee waar je allemaal aan kan denken bij divers creatief gedrag.

OEFENING MET HET TEAM

Onder de loep

Neem je eigen creatieve proces onder de loep. Kies voor elkaar, de denker, dromer of doener en leg uit waarom je die voor een collega gekozen hebt. Leg alle uitkomsten bij elkaar; is er een type meer of minder vertegenwoordigd in het team? Wat zijn daarvan de valkuilen of biedt het juist extra kansen?

Ook leuk: Doe een creatieve mini activiteit met je team. Teken in één lijn je creatieve proces. Leg de lijnen onder elkaar. Was er verschil tussen de getekende ervaring en wat je bij een collega zag?

OEFENING

Langer nadenken

Werk ik anders als ik eerst wat langer nadenk? Laat leerlingen letterlijk op hun handen zitten. Geef een kleine opdracht, bijvoorbeeld: maak in tien minuten een huisje. Leerlingen zitten nog steeds op hun handen terwijl je op iedere tafel een paar sateprikkers en vouwblaadjes legt.
Lees een kort gedichtje over een huis voor. Nu mag er pas begonnen worden. Bespreek na hoe dit was. Wat gebeurde er allemaal in je hoofd voor je mocht gaan bouwen? Bouwde je anders?

OEFENING

Trek een kaart

Maak kaartjes met verschillende creatieve werkvormen (beeldend, dans, muziek) kies een onderdeel van je lesprogramma van deze week uit en trek blind een kaartje. Probeer met die werkvorm iets te bedenken voor die les.

(AAN)TEKENINGEN

(AAN)TEKENINGEN

(AAN)TEKENINGEN

CREATIEF VERMOGEN
Utrecht

creatiefvermogenutrecht.nl

Handelen in het hier en nu, de creatieve grondhouding van de leerkracht.

©2022 by Salomé Nobel, Janneke Bakker, Lisette Bastiaansen, Manja Eland, Nartano Glijn, Linda Rosink, Creatief Vermogen Utrecht, HKU is licensed under CC BY-SA 4.0